

Priekšvārds

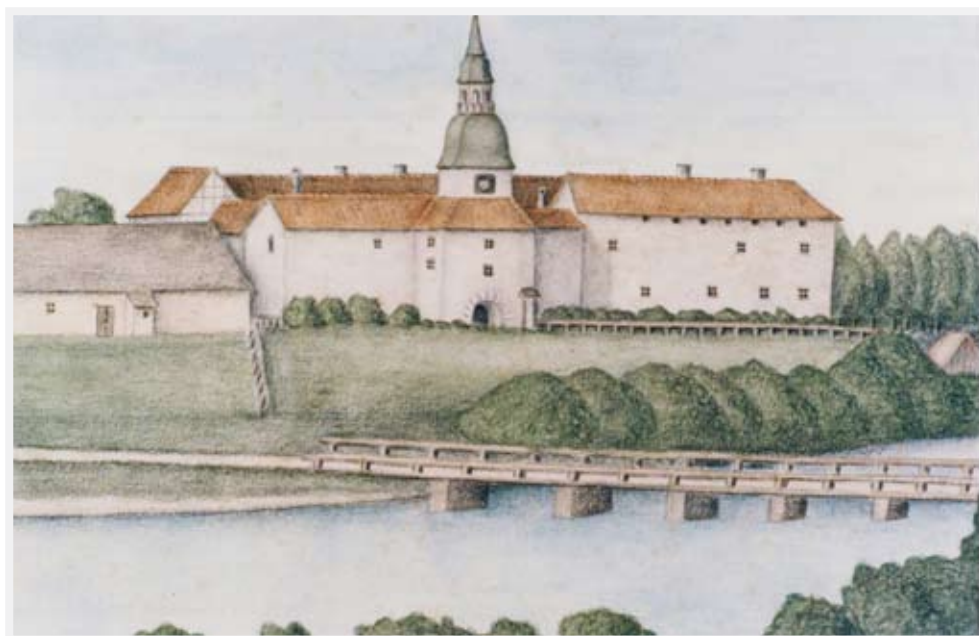
Mana māte uzrakstīja atmiņas ar domu iepazīstināt ar viņas vecāku namu un garu, kas tajā valdījis. Viņa nebija hronoloģiski aptvērusi atsevišķas nodaļas (kopumā tās ir piecpadsmit), un notikumi daudzkārt bija ar atkārtojumiem. Pie atsevišķu nodaļu caurskatīšanas un sakārtošanas es katram atsevišķajam notikumam sākumā pieliku datumu, lai uzreiz ir skaidrs, vai tas jau ietverts atmiņās. Tā kā tekstā ir daudz attēlu, lietoju daudz datumu. Nav viegli nodaļas sakārtot hronoloģiski, tāpēc sāku ar bērnību un turpināju kārtot atbilstoši laikam.

Māte ir aprakstījusi arī manu vecvecāku mājas Puzeniekos un mana tēva vecāku mājas, kā arī notikumus ar tuviniekiem. Šos tekstus es liku grāmatas nobeigumā, kaut gan laika ziņā tiem vieta būtu citur.

Vienā no nodaļām ievietoju tekstu, ko māte bija uzrakstījusi uz mazas lapiņas. To es gribētu ievietot pirms atmiņām, jo **tas rāda, cik liela bija viņas palāvība Dievam** un cik dziļa bija viņas mīlestība pret bērniem un mazbērniem.

Erdmute Vēbere (dz. fon Grothusa), Rutas meita

Leiblingenē 2000. gada martā

Dundagas pils ap 1820. gadu. Talsu muzeja materiāli, Nr. 3340

Dundagas pils diplomētā dārznieka Johanna Verta pašdarinātā dāvana baronietei Klārai fon der Osten-Zakenai – Dundagas pils miniatūras *Roze*. Barona Heinriha fon der Osten-Zakena privātā kolekcija
Foto – Karoline fon der Osten-Zakena

Senie Dundagas pils svētības vārdi

Ic dir nach sihe, ic dir nach sendi
Mit minen funf fingerin funvi un di
Funfzig engili
Got mit gisundi heim dich gisendi
Offin si dir diz sigidor, sami si
Dir diz segildor:
Bislozin si dir diz wagidor, sami
Si dir diz wafindor.
Es denkt an Euch alle
Mutter

Übersetzung
Ich schaue Dir nach
Ich sende Dir nach mit meinen fünf Fingern
Fünfundfünfzig Engel.
Gott sende Dich gesund heim.
Er öffne Dir das Siegestor,
Sowie das Seligtor,
Verschlossen sei für Dich das Gefahrentor
Sowie das Waffentor.

Tulkojums

Es skatos Tev nopakaļ,
Es sūtu Tev nopakaļ ar maniem pieciem pirkstiem
piecdesmit piecus eņģelus.
Dievs Tevi sūtīs mājās veselu.
Viņš atvērs Tev uzvaras vārtus,
Tāpat kā svētības vārtus.
Aizslēgti lai paliek Tev briesmu vārti,
tāpat kā ieroču vārti.
Par jums visiem domā māte

1. NODAĻA

Ruta fon Grothusa

DUNDAGAS PILS STĀSTI UN NOSLĒPUMI

Vecmāmiņa Zakena

1913. gada rudenī vecmāmiņa sāka vārguļot. Papa lika ierīkot telefona pieslēgumu viņas dzīvoklī Rīgā un mūsu mājās Mītavā. Pie mums Baltijā, tāpat kā Amerikā, tas maksāja noteiktu summu gadā. Telefonēt varēja tik bieži un ilgi, cik gribēja, un mēs katru dienu zvanījām vecmāmiņai, lai apjautātos, kā viņa jūtas, bet nedēļas nogalēs braucām pie viņas uz Rīgu. Vecmāmiņai bieži klājās tik labi, ka viņa lika sarūpēt teātra ieejas kartes un devās uz teātri kopā ar mums. Tur bija ļoti labs repertuārs, un es pilniem malkiem baudīju šos vakarus. Mēs redzējām *Minnu fon Barnhelmu*, *Valenšteina nometni*, *Pikolomi*.

Ciemoties pie vecmāmiņas vienmēr bija patīkami. Viņa daudz stāstīja par senajiem laikiem, un es varēju viņu izjautāt par visu – viņa atbildēja un labprāt runājās ar mani.

Vecmāmiņai bijusi draudzene, kāda princese no Zanzibāras. Tā ļāvusi vienam Hamburgas tirgotājam sevi nolaupīt no harēma un viņu apprecēt. Viņa bija pārkāpusi likumu, tāpēc tika izslēgta no mantojuma, un zudībā gāja viņas krustnagliņu lauki. Pēc dažiem gadiem tirgotājs nomira, atstādams viņu vienu ar divām mazām meitām, un viņa varonīgi mēģināja izdzīvot Hamburgā, šajā viņai pilnīgi svešajā zemē. Šī kundze jau sen ir mirusi, un viņas meitas apprecējušās. Bet vecmāmiņai vajadzēja sameklēt viņas fotogrāfijas un lasīt priekšā viņas vēstules.

Vēl biežāk vecmāmiņa stāstīja par savu jaunību un laiku, kad viņa bijusi Dundagas kundze.

„Vecmāmiņ, vai tu gribētu atkal būt Dundagā?” es reiz jautāju.

Viņa acumirkli nogrima domās un tad sacīja:

„Es to mīlēju, bet lielā atbildība vienmēr smagi gulās uz maniem pleciem. Vai es varētu tagad tikt galā ar visām prasībām, ko šis lielais īpašums man uzliktu?...”

Vecmāmiņa Zakena mūs mīlēja, bet bija stingra. No viņas, vēl mazi bērni būdami, dzirdējām, ka ārējās tiesības vienmēr ir netaisnība. Vislielākais tikums viņas acīs bija pienākumu izpildīšana. Tā vecmāmiņa un vectēvs bija audzinājuši savus bērnus. Manam papam kā nākamajam majorāta īpašniekam viņi nolīga par audzinātāju kādu brīvu šveicieti, Josta kungu. Līdz karam papa sarakstījās ar viņu. Starp 1909. un 1912. gadu kādā no ceļojumiem, kuros papa vienmēr devās kopā ar kādu no savām lielajām meitām, viņš Šveicē vēl apmeklēja savu veco skolotāju.

Kad mans papa sāka iet skolā, viņš nedrīkstēja apmeklēt vietu, kur reiz kļūs par lielāko īpašnieku, jo vecmāmiņa domāja, ka tas varētu sabojāt viņa raksturu.

Dundagas pastmeistars Murķevics ar kundzi. Ap 1910. gadu. Talsu muzeja materiāli, Nr. 19 863.

Skolotāja Klāra Freienberga, Dundagas barona rakstveža Anša Freienberga meita, Krišjāņa Barona māsas Līzes mazmeita. Ap 1910. gadu. Talsu muzeja materiāli, Nr. 13 347-1.

Medības Dundagā

Dundagā tika turēts liels medību suņu bars. Tie bija melnbalti raibie dzinējsuņi. Viņus kopa piķieris. Parasti ar piķieri saprot priekšjājēju medībās ar dzinējsuņiem, bet Dundagā suņi tika iesaistīti burvīgajās rudens medībās. Sniegs noteikti nedrīkstēja būt, jo tad suņi skrienot var sabojāt sev kājas.

Mednieki tika nostādīti lielā aplī jeb *katlā*, katrs ar savu ieroci pārvaldīja starptelpu līdz nākamajam medniekam. Medijums nedrīkstēja izlauzties cauri mednieku ķēdei.

1914. gadā mums bija 14 līdz 18 suņu. Medību laikā mežā viņi atradās medniekiem pretējā pusē un tika palaisti iekšā *katlā*. Suņus pavadīja piķieris un viens no mežsargiem zirgos. Uzgājis medijuma pēdas, viss bars, ko vadīja vecāka kuce, sekoja medijumam.

Suņu rejas mežā skanēja brīnumjauki. Veselu gabalu uz priekšu no viņiem medijums iznāk izcirtumā. Ir jāšauj, jo, ja medijums izskries cauri mednieku ķēdei, arī suņi būs prom, un medībām tajā dienā būs beigas.

Katram medniekam bez viņa flintes ir kančuks – ādas pātaga ar īsu, tikai rokas garuma kātu, ar kuru viņš mēģina suņus turēt prom no nošautā medijuma, vai arī, ja medijums ir izskrējis cauri mednieku rindai, ar to mēģina aizdzīt viņus atpakaļ *katlā*.

Piķieris pūš signālus medību sākumā, to laikā un beigās. Katram medijuma veidam ir savs signāls.

Es tikai 1913. gada rudenī vienreiz piedalījos medībās ar suņiem Dundagas ozolu mežā. Stāvēju blakus onkulim Fricim Grothusam (vīratēva brālim). Stirna cerībā izmukt bēga no meža, tad mainīja virzienu un nāca tieši uz mums. Onkulis Fricis to nošāva.

Suņi tika uzvesti uz jaunām pēdām. Satraukti ieklausījāties. Kam tagad suņi seko? Vai tā ir stirna, zaķis vai lapsa? Visi stāvēja tik klusi, cik vien varēja, nesarunājās, pat nepakustējās. Rejas kļuva skaļākas, tad mainīja virzienu. Kurš nonāks līdz šāvienam? Vai tas jau nosprakšķēja? Nē, kāds bija nošāvis garām. Stirna bija izlauzies caur sargu ķēdi.

Tagad nāca suņi. Visi traucas, un pātagas plīkšķ, tiek saukts, bet velti – suņi nav noturami, arī viņi ir augšā un prom. Tālumā var dzirdēt riešanu.

Daži mednieki niknojas. Kurš ir vainīgs?

Onkulis Fricis nomedīja stirnu, un es ar novēlošanos pateicu:

„Weidmans Heil!”

Vispār jau man stirnas bija žēl, taču to es nedrīkstēju atzīt, katrā ziņā ne mīlam onkulim.

Pēcpusdiena bija brīnišķīga – saule vēl spīdēja silti un atmirdzēja uz zeltainajām rudens lapām un atvasaras tīmekļiem, vēl bija dzirdamas putnu balsis. Piķieris, pūšot ragā, vēstīja par medību beigām. Tālumā bija dzirdama riešana. Varbūt tur trokšņoja sētu kranči, uztraukušies par mūsu medību suņiem.

Nākamajā vai aiznākamajās dienās, varbūt vēl vēlāk, suņi nāk atkal. Daudz sliktāk ir, ja viņi kādas izjādes laikā ar piķieri izšķiras. Viņi vienmēr ir pa divi, un var gadīties, ka, vajājot medijumu, viens kokam skrien pa labo pusi, otrs – pa kreiso, un grib aizskriet garām, neviens negrib padoties. Spēki ir sadalīti līdzīgi, un tā viņi paliks pie koka un nomirs badā. Maz ticams, ka viņus atradīs.

Suņi izturas klusi un klausās, ja viņiem tuvojas. Īsi pēc 1915. gada medībām viens pāris bija pazudis. Viņus atrada tikai pēc nedēļām, nomirusus badā.

Analfabēts

Ieradās jaunais piķieris. Tas droši vien bija 1903. gadā, jo man vēl nebija sākušās mācības. Puisim bija sešpadsmit vai septiņpadsmit gadu, un viņam vajadzēja tikt iesvētītam. Atklājās, ka viņš ir analfabēts. Krievijā vēl nebija obligātā skolas apmeklējuma, bet konfirmācijas stundām priekšnosacījums bija lasīšana un rakstīšana.

Tā nu mana mamma sāka mācīt jauno piķieri. Katru priekšpusdienu pēc suņu aprūpēšanas viņš ieradās bibliotēkā (es jau tur biju priekšā). Kā lasāmgrāmatu mamma izmantoja latviešu dziesmu grāmatu** un pielietoja vārdu mācīšanas metodi.

Es sēdēju zem galda, kas stāvēja pie sienas un kam apakšā bija krusts, kas saistīja galda kājas, un no turienes vēroju, kā piķieris pūlas. Viņa seja kļuva sarkana, uz pieres izspiedās sviedru pērlītes, rokas žņaudzīja kabatlakatu, pirkstus viņš bija sakrampējis tik stipri, ka kauliņi kļuva pavisam balti. Un nabaga burtus puisis cirta kā sīkmalku! Es no satraukuma, vai viņš spēs sadabūt kopā dziesmas pantu, didījos tik sparīgi, ka mamma uzsauca, lai netraucēju.

Beidzot piķieris tomēr apguva vajadzīgo un varēja piedalīties iesvētes mācībās.

* „Labas medības!” (Vācu val.)

** „Baznīcas dziesmu” grāmata.